

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования Республики Тыва

Управление образования администрации Каа - Хемского района

МБОУ СОШ с.Бурен-Хем

СОГЛАСОВАНО

ЗВР

/Ховалыг К.С./

УТВЕРЖДЕНО

Директор

/Бичекей А.А./

Приказ № 1/3

от «30» августа 2025г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

курса внеурочной деятельности

«Улусчу ужурлар»

для обучающихся 3-го класса

Составила учитель родного
языка и литературы Карди К.Б

Бурен-Хем 2025

УЛУСЧУ УЖУРЛАР

ТАЙЫЛБЫР БИЖИК

Бо программаны 1-4 класстарга шенелделиг өөредилге – номчулга ному «Улусчу ужурларга» даянып ургускан.

Улусчу педагогика амгы национал школаның өөредилге-кижизидилгелиг ажыл-чорудулгазының кол үндезинин тургузул, ниити өөредилге системаларында чаа угланыышкын, тускай быжыг турушту ээлеп турар. Чоннун чаагай чаңчылдары, сагылга ёзулалдары, ужурлары улусчу педагогиканың кол эзэн тургуспушаан, өзүп орар салгалдың кижизидилгезинин депшилгелиг аргаларын байлакшыдып турар.

Улусчу педагогиканың идеялары, байлак дуржулгазы болгаш аргалары өг-бүлө кижидилгезинде, ада-иелер ортузунда тарап нелперээн.

Улусчу педагогика дээргн өг-беленин торел-болук улустун болгаш чоннун уруглар кижизидилгезинин дуржулгазы, а этнопедагогика ону шинчилээр эртем. Оон кол сорулгазы-улусчу педагогиканын ужур-утказын, аргаларын шинчилээри, оон депшилгелиг аргаларын ооредилге-кижизидилге ажылынга таарыштыр ажыглаары.

Проблемазы: өг-беле, торел-доргул харылзаалары, үндезин ажыл-агый, торээн чер-чурт дугайында айтырыглар, этикет, бойдус ужурлары, кижинин тура-соруу, сагыш-сеткили, оске чоннарнын культуразы. Бойдуска тыва кижинин хамаарылгазы, тыва кижинин унуш озумелге хамаарылгазы, дириг амытаннарга, куштарга хамаарылгазы, чоннун эскериглерин шын сагып, хайгааралга альынга кижизидер.

Сорулгазы:

-ада-өгбелерививистин, чоннун депшилгелиг дуржулгазын уругларга шингээттирери.

-амгы болгаш келир уенин салгалынын будуштуг мозузун хевирлээри.

--уругларны ужур сагыыр толелтиг кижилер кылдыр кижизидери.

--уругларнын чогаадыкчы шинээн сайзырадыры

--уругларнын аналитиктиг болгаш кара угаан-биле бодаар шынарларын сайзырадыры.

Программаның тургузуу:

1. Бойдус чаялгазы;
2. Тыва кижинин унуш-озумелге хамаарылгазы;
3. Чуглуг куштар;
4. Танды кежии;
5. Чыл,ай,хонук саналгазы;
6. Ак-кок хемнин кижилери
7. Бойдус магадылалы

Өөреникчилерниң шингээдип алыр билиглеринге, мергежилдеринге болгаш чаңчылдарынга кол негелделер.
3-ку классты доозуп турар өөреникчилерниң билип алыр ужурлуг чүүлдери:

--Бойдуска тыва кижинин хамаарылгазын ,чер ужурларын, аржаан ужурларын билири.

--Тыва кижинин унуш-озумелге хамаарылгазы:ыяш ужурларын,Ыдык ыяштарга чалбарыгларны,Тыванын чем унуштерин билири.

--Дириг амьтаннарга,куштарга хамаарылгазын билири.

--Чыл,ай, хонук саналгазын билири.

--Сугнун кижиге ажык-дузазын,камнаарын билири.

--Чоннун эскериглерин шын сагып,хайгааралга алырн билири.

п/№	Темазы	Уругларнын ажыл-чорудулгазы	Шак	Уези План Факт
	Бирги чартык чыл. Кизи болгаш бойдус. Бойдус чаяалгазы.			
1-2	Бойдуска тыва кижинин онзагай хамаарылгазы. Итпиктин ырызы.Созу: Ч.Кара-Куске., Аялгазы:С.Базыр-оолдуу	-Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Бойдуска тыва кижинин хамаарылгазын билип ап, ону тайылбырлап ооренири;	10ш 2ш	
3-4	Чер ужурлары. Честек-кадым.Созу:К. Наптий-оолдуу	-Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Черге хамаарышкан улусчу ужурларны билип алыры;	2ш	
5-6	Чуваш улустун тоолу. Алдын доозун. Чекпелиг	-Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Чуваш улустун тоолундан ол чоннун бодунун торзун черинге ынаан билип ап, улегер алыры;	2ш	
7	Тоожу. Танды-Уула.	-Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Торзун черинин бойдузунун каас-чаражын магадап, сонуургап билири;	1ш	
8-9	Торзун суурум онзагай черлери. Бурен-Хемим	-Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Торзун суурунун тоогун, оон аг-сывы канчаар тыптып келгенин сонуургап билип алыр дээш ажыл кылыры;	1ш	
10	Каа-Хем кожуу	-Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Ол черде кандыг унелиг байлак барын билип алыры;	1ш	
11	Аржаан ужурлары.	-Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары;	1ш	

			<ul style="list-style-type: none"> -Аржаан деп состун тоогунзун билип алыры; -Аржааннын ажык-дузазын чугаалап билири; -Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Тыва дугайында бижээн чогаал-биле таньжып, ону кичээнгейлиг номчууру; -Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Бойдуста болуп турар халаптарны билири; -Бойдус халавынын болу бээр ужуру. уржуу чул деп чуулду ооренип алыры; -Проекти кылып ооренири; -Проектинин сорулгаларын салып ооренири; 	1ш	
12-13	Тыванын каас-чаражы. Бедик даглыг мээн чуртум.		<ul style="list-style-type: none"> -Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Чугаанын кол бодалы сайгарары; -Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Бяшка хамаарышкан ужурларны билип ап, ону сагыырын кызыдары; -Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Бдык ыяштар дугайын билип алыры; -Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Салгынын чуге кыйгырарын билип алыры; -Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Эм унуштер дугайын билип ап, дыннадыг кылыры; -Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; 	1ш	
14	Бойдус халаптары.		<ul style="list-style-type: none"> -Проект «Торээн черимнин онзагай черлери». Тыва кижинин унуш-озумелге хамаарылгазы. 	1ш	
15	Проект «Торээн черимнин онзагай черлери».		<ul style="list-style-type: none"> Онза ырлыг ураанхайлар. 	бш	
б	Тыва кижинин унуш-озумелге хамаарылгазы.			1ш	
16	Онза ырлыг ураанхайлар.			1ш	
17	Бяш ужурлары.			1ш	
18	Бдык ыяштар.			1ш	
19	Салгын кыйгырары.			1ш	
20	Тыванын эм унуштери.			1ш	
21	Проект «Эм унуштер»			1ш	

22	Чуглуг куштар..Куштар дугайында	-Проектинин сорулгазын салып, материалдарны чыып ооренири; -Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары.Куштар дугайында билигни алыры	1	
23	Куштар= медээчилер	Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары	1	
24	Камалалдыг куштар	Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары	1	
25	Танды кечии. Тываны ан-мени	Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары; -Торээн черинин бойдузунун каас-чаражын магадал, сонуургап билири;	1	
26	Анчы кижилернин сагыыр ужурлары	Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары. -Тыва чогаалчынын бижээн чогаал-биле таньжып, ону кичээнгейлиг номчууру	1	
27	Анчынын чалбары	Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары.Чалбарыгны чугаалап ооренири.	1	
28	Чыл календары	Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары.Ог-булезинин кижигуннеринин чылдарын тодарадыр.	1	
29	Ай саанаашкыны	Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары	1	
30	Хун дугайында	Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары	1	
31	Суг- амыдыралдын судалы	Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары	1	
32	Чоннун эскериглери	Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары.Чоннун эскериглерин чыып бижииринге чанчыктырар	1	
33	Бойдус камалалы	Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары. Бойдус камалалы— кижигуннеринин хамааты хулээлгези деп ооредир	1	

34	Проект «Суг-амыдыралдын судалы	-Кичээлдин темазын угаап хулээп ап, ону билип, кичээлдин сорулгазын кууседир дээш кызып ажылдаары Проектинин сорулгазын салып, материалдарны чыып ооренири	1
----	--------------------------------	--	---

3 класска «Улусчу ужурлар» деп эртемнин

материал-техниктиг хандырылгазы

Ук эртемни өөредип турда, албан турар ужурлуг чуулдер:

1. Чогаалдарның сөзүглелдеринин экземплярлары четче санныг турар ужурлуг.
2. Эге школаның библиотеказының фондунга албан турар ужурлуг документиер болгаш номнар:
 - «Улусчу ужурлар» деп эртемге хамаарышкан нормативтиг документиер;
 - авторлуг программалар;
 - Тыва Республиканын өөредилге болгаш эртем яамызының сумелээн өөредилге номнары болгаш оларның данзызы;
 - өөреникчилер-биле ажылдап тургаш, ажыглаар янзы-буру карточкалар;
 - дузалал литература (справочниктер, словарьлар, энциклопедиялар дээш оон-даа өске).

Амгы уениң негелдези-биле турар ужурлуг чуулдер:

- өөредилге-техниктиг херекселдер;
- янзы-буру көргүзүг материалдары (электроннуг таблицалар)
- мультимедийлиг компьютер;
- мультимедиапроектор;

АЖЫГЛААН ЛИТЕРАТУРА

1. Тыва Республиканың ниити өөредилгезиниң куруне стандартының национал-девискээр кезээ. Национально-региональный компонент государственного стандарта общего образования Республики Тыва. - Кызыл: Тув. кн. изд-во, 2006. - С. 38-43.
2. Федеральный государственный стандарт начального общего образования / М-во образования и науки Рос. Федерации. - М.: Просвещение, 2010. - 31 с. - (Стандарты второго поколения).

Курстун ажылчын программазын Г.Д. Сундуйнун «Улусчу ужурлар» 3-4 класстарга ооредилге номунга таарыштыр 1 чылдга тургускан. Неделеда 1 шак, Чылда 34 шак.